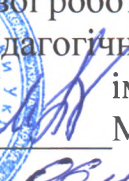

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з наукової роботи Дрогобицького
державного педагогічного університету
імені Івана Франка
професор Микола ПАНТЮК
 2023 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне і практичне значення
докторської дисертації на тему «Дискурс інформаційної війни:
лінгвокогнітивний та психолінгвістичний аспекти»
здобувача наукового ступеня доктора філологічних наук
Кирилюк Ольги Леонідівни
за спеціальністю 10.02.01 – українська мова

Рецензенти у складі: доктора філологічних наук, професора кафедри української мови Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка Мацьківа Петра Васильовича, доктора філологічних наук, професора кафедри української мови Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка Кушлик Оксани Павлівни, доктора філологічних наук, професора кафедри журналістики та мовної комунікації Національного університету біоресурсів та природокористування України Навальної Марини Іванівни провели попередню експертизу дисертаційної роботи Кирилюк Ольги Леонідівни на тему «Дискурс інформаційної війни: лінгвокогнітивний та психолінгвістичний аспекти», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук за спеціальністю 10.02.01 – українська мова. Розглянувши докторську дисертацію та наукові публікації, у яких висвітлені основні наукові результати здобувача, ухвалили прийняти такий висновок:

1. Обґрунтування теми дослідження

З 2014 року Україна вимушено перебуває в стані збройного конфлікту, який, відповідно до законодавства, визначений як «збройна агресія Російської Федерації проти України» [Закон 2018]. За цей час дискурс російсько-українського протистояння неодноразово ставав об'єктом дослідження українських та зарубіжних мовознавців. Зокрема, особливу увагу зосереджено на вивченні мовного інструментарію, за допомогою якого кожна зі сторін конфлікту не тільки висвітлює хід війни, а й руйнує звичну систему цінностей противника та формує власну. Вдало використані лінгвальні одиниці здатні суттєво вплинути на суспільство: змінити його звичну картину світу, ціннісні орієнтири, трансформувати ментальний лексикон тощо. Результатом такого впливу є дезорієнтація мовця, якому стає важче адекватно розмежувати поняття за важливими в умовах конфлікту бінарними категоріями *свій – чужий, ворог – захисник, добре – погане*. Це змушує окремі групи людей приймати аргументи тієї сторони, чий лінгвальний вплив на когнітивну структуру комунікантів

виявиться більш дієвим. Такий вплив називають *інформаційною війною (агресією)*, і як у веденні, так і у вивченні сучасних конфліктів йому приділено значну увагу.

Нині війни вирізняються тим, що спрямовані не тільки на ведення бойових дій, а й на перепрограмування свідомості суспільства, зміну його поведінкових сценаріїв. Тож на перше місце виходить вплив на когнітивну й психологічну систему опонентів за допомогою мовного коду, а відтак важливості набирає дослідження цих особливостей методами *когнітивної лінгвістики* та *психолінгвістики*.

Прийняття людиною певних рішень ґрунтується, зокрема, на основі її психічних особливостей, когнітивної бази, а також індивідуального та колективного когнітивного простору за допомогою наявної інформації. Створюючи повідомлення й розширюючи канали донесення їх до адресатів, можна змінювати настрої суспільства й досягати потрібних результатів. Важливим завданням держави, проти якої ведуть інформаційну війну, є здатність швидко реагувати на такі практики, за допомогою аналізу особливостей мовного наповнення різних видів дискурсу виявляти загрози та створювати власний продукт протидії. А тому дослідження *дискурсу інформаційної війни*, зокрема вивчення механізмів *мовного впливу* на когнітивну структуру мовця, його психічні особливості та ціннісні орієнтири, набуває нині особливої актуальності.

2. Наукова новизна одержаних результатів

уперше:

- виділено тематику російсько-українського інформаційного протистояння як окремий дискурсивний конструкт та здійснено його ґрунтовне дослідження на основі вивчення текстів збройного конфлікту протягом дев'яти років (з 2014 р. – до середини 2023 р.);
- виокремлено головні ознаки дискурсу інформаційної війни;
- подано комплексний опис мовних засобів ведення інформаційного протиборства;
- визначено основні способи мовної маніпуляції;
- виявлено лінгвальний інструментарій розпалювання ворожнечі, а також засоби мовного опору інформаційній агресії;
- встановлено основні пропагандистські наративи та актуалізовані в них концепти;
- змодельовано структуру асоціативно-семантичного поля «ВІЙНА».

3. Теоретичне та практичне значення роботи полягає в тому, що в ній уперше визначено окремий дискурсивний статус теми інформаційної війни; виявлено способи мовних маніпуляцій; описано концепти, використовувані в досліджуваному дискурсі як спосіб впливу на суспільну свідомість; змодельовано структуру лексико-семантичного поля «ВІЙНА» та висвітлено вплив його конститuentів на формування громадської думки.

Основні положення та висновки є внеском у вивчення впливу на суспільну свідомість у межах таких дисциплін, як когнітивна лінгвістика, психолінгвістика, сугестивна лінгвістика, дискурсологія. У можливості

використати його результати для: 1) проведення лінгвістичних експертиз та підготовки лінгвістичних висновків спеціаліста в межах кримінальних проваджень за статтями 110 («Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України»), 111-1 («Колабораційна діяльність»), 161 («Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками»), 436-2 («Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників») Кримінального кодексу України; 2) підготовки фахівців з інформаційної безпеки й протидії ворожій пропаганді; 3) формування методичних рекомендацій для органів державної влади (Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України, обласних/районних/міських державних адміністрацій, обласних/районних/міських рад тощо) й широкої громадськості щодо виявлення в інформаційному просторі шкідливих пропагандистських наративів та формування власних наративів опору; 4) написання наукових праць з когнітивної лінгвістики, психолінгвістики, дериватології, лексикології, медіалінгвістики, стилістики; 5) підготовки навчальних посібників зі стилістики, лексикології, інформаційної війни, журналістики; 6) викладання курсів когнітивної лінгвістики, психолінгвістики, медіалінгвістики, лінгвістичної прагматики, політичної лінгвістики.

4. Особистий внесок здобувача

Дослідження здійснене автором самостійно, усі публікації у фахових українських періодичних виданнях та у виданнях іноземних країн, а також розділи в монографіях і тези доповідей у збірниках матеріалів конференцій є одноосібними. Серед публікації у виданнях, що індексуються в базах даних Scopus та Web of Sciences, 2 праці одноосібні, 2 – у співавторстві.

5. Апробація результатів дисертації

Сформовані в представленій праці підходи до аналізу пропагандистського тексту використані під час підготовки лінгвістичних висновків спеціаліста на запит Управління Служби безпеки України в Кіровоградській області в період з 2014 року до теперішнього часу щодо визначення ознак мовного злочину (у межах правопорушень за статтями 110, 111-1, 161, 436-2 Кримінального кодексу України).

Основні положення представлені в доповідях на 19 міжнародних та 3 всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях:

– *міжнародних*: Міжнародній науковій конференції «Функціональна природа тексту як лінгвoseміотичного, комунікативного і мовно-мисленнєвого утворення» (Київ, 2014), Міжнародних науково-практичних конференціях «Мови і світ: дослідження та викладання» (Кропивницький, 2015; 2017; 2020); Міжнародній соціолінгвістичній конференції «Соціолінгвістичне знання як засіб формування нової культури безпеки: Україна і світ» (Львів, 2016), III Міжнародній конференції «Мова: Класичне – Модерне – Постмодерне» (Київ, 2017), V Міжнародній науковій конференції «Світ мови – світ у мові» (Київ, 2019), Міжнародній науковій конференції «Мовознавча наука у XXI столітті» (Київ, 2020), III Міжнародній науково-практичній конференції

«Мова як засіб міжкультурної комунікації» (Херсон, 2020), Міжнародній науковій конференції «Мова, культура та переклад у ХХ – ХХІ ст. (до 130-річчя з дня народження проф. Миколи Зерова)» (Київ, 2020), V Міжнародній науково-практичній конференції «Журналістика. Філологія. Медіаосвіта» (Полтава, 2020), Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми філологічних наук, міжкультурної комунікації та перекладознавства в Україні та ЄС» (Венеція, 2020), I Міжнародній науковій спеціалізованій конференції «Сучасний педагог та теорія педагогіки, філологічні диспути та наука про мову» (Хмельницький, 2021), V Міжнародній науковій конференції «Мова: класичне – модерне – постмодерне» (Київ, 2021), III Міжнародній науково-практичній конференції «Scientific researches and methods of their carrying out: world experience and domestic realities» (Вінниця (Україна) – Відень (Австрія), 2022), I Міжнародній науково-практичній конференції «Слово в сучасній науковій парадигмі: євроінтеграційний контекст» (Кропивницький, 2022), XX Міжнародній конференції з актуальних проблем лінгвістичних досліджень «Мова, думка, людина», присвяченій пам'яті й з нагоди 95-річчя від дня народження доктора філологічних наук, професора Лідії Андріївни Лисиченко (Харків, 2023); III Міжнародній славистичній конференції «Національні наукові традиції в слов'янському світі», присвяченій пам'яті святих Кирила і Мефодія (Київ–Софія–Харків–Шумен, 2023); Міжнародній науковій конференції «Соціальні комунікації в умовах глобалізаційних процесів: стан, тенденції, перспективи» (Тернопіль, 2023);

– *всеукраїнських*: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Перейменовальні процеси в топоніміці як ціннісний вибір українського суспільства» (Кропивницький, 2015), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні проблеми дослідження української мови й методики її навчання в закладах загальної середньої та вищої освіти» (Полтава, 2021), X Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих науковців «Масова комунікація: історія, сьогодення, перспективи» (Луцьк, 2023).

Основні результати здійсненого дослідження викладено в 31 праці: 2 розділи в монографіях, 16 статей у наукових фахових виданнях України, 3 в періодичних виданнях інших держав, 2 – у виданнях, що входять до бази даних Scopus, 2 – Web of Sciences, 6 у виданнях, які не належать до фахових.

6. Список опублікованих праць за темою дисертації

Наукові праці у фахових виданнях України

1. Кирилюк О. Л. Мовні реакції на суспільно-політичні процеси (на прикладі інтернет-дискурсу). *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 10 «Проблеми граматики і лексикології української мови»*. 2014. № 11. С. 187–190.
2. Кирилюк О. Л. Мовна природа мему. *Наукові записки НаУКМА. Серія «Мовознавство»*. 2019. № 2. С. 30–35. DOI: 10.18523/2616-8502.2019.2.30-35
3. Кирилюк О. Л. Асоціативно-семантична мікрогрупа «назва конфлікту» в дискурсі інформаційної війни. *Закарпатські філологічні студії*. 2019. № 12. С. 29–34. DOI: 10.32782/tps2663-4880/2019.12.5.

4. Кирилюк О. Л. Мова передвоєнного дискурсу: лінгвістичні засоби створення ворожих образів і символів (на прикладі російсько-української інформаційної війни). *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2019. № 43 (5). С. 71–74. DOI: [10.32841/2409-1154.2019.43.5.19](https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.43.5.19)

5. Кирилюк О. Л. Особливості мікрополя «ворожі війська» у структурі асоціативно-семантичного поля «ВОРОГ» (на матеріалі дискурсу російсько-української інформаційної війни). *Вісник КНЛУ. Серія «Філологія»*. 2019. № 22 (2). С. 58–68. DOI: [10.32589/2311-0821.2.2019.192162](https://doi.org/10.32589/2311-0821.2.2019.192162)

6. Кирилюк О. Л. Термінологія інформаційної війни. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія «Філологічні науки»*. 2020. № 3 (407). С. 33–39.

7. Кирилюк О. Л. Мовні засоби творення образу ворога в умовах інформаційної війни. *Наукові записки ЦДПУ ім. В. Винниченка. Серія «Філологічні науки»*. 2020. № 187. С. 45–49. DOI: [10.36550/2522-4077.2020.187.6](https://doi.org/10.36550/2522-4077.2020.187.6)

8. Кирилюк О. Л. Структура асоціативно-семантичного поля «ВОРОГ» в дискурсі інформаційної війни. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2020. № 29 (2). С. 53–58. DOI: [10.24919/2308-4863.2/29.209437](https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/29.209437)

9. Кирилюк О. Л. Мовна агресія розважальних телешоу як спосіб ведення інформаційної війни. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2020. № 32 (1). С. 132–140. DOI: [10.24919/2308-4863.1/32.214487](https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/32.214487)

10. Кирилюк О. Л. Мова мережевого фольклору як засіб опору інформаційній агресії. *Мова: Класичне – модерне – постмодерне*. 2020. № 6. С. 32–49. DOI: [10.18523/lcmp2522-9281.2020.6.32-49](https://doi.org/10.18523/lcmp2522-9281.2020.6.32-49)

11. Кирилюк О. Л. Формування образу захисника в умовах інформаційної війни: лінгвокогнітивний аспект. *Львівський філологічний часопис*. 2020. № 8. С. 90–96. DOI: [10.32447/2663-340X-2020-8.14](https://doi.org/10.32447/2663-340X-2020-8.14)

12. Кирилюк О. Л. Мовне віддзеркалення збройного конфлікту в постфольклорних текстах. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2021. № 36 (1). С. 162–167. DOI: [10.24919/2308-4863/36-1-25](https://doi.org/10.24919/2308-4863/36-1-25)

13. Кирилюк О. Л. Мовні засоби сугестивного впливу на реципієнта в дискурсі інформаційної війни. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія «Філологія. Журналістика»*. 2021. Т. 32 (71). № 4 (1). С. 24–28. DOI: [10.32838/2710-4656/2021.4-1/05](https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.4-1/05)

14. Кирилюк О. Л. Фреймова мережа концепту КРУТИ в українському інформаційному просторі. *Закарпатські філологічні студії*. 2021. № 19. № 35–40. DOI: [10.32782/tps2663-4880/2021.19.1.7](https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.19.1.7)

15. Кирилюк О. Л. Змістове наповнення лексико-семантичної групи «ВОЇНИ» в дискурсі російсько-української війни. *Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки»*. 2022. № 2. С. 23–32. DOI: [10.52726/as.humanities/2022.2.4](https://doi.org/10.52726/as.humanities/2022.2.4)

16. Кирилюк О. Л. Асоціативно-семантичне поле «ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ» в мовній свідомості мешканців центральної частини України. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2022. № 56 (2). С. 142–148. DOI: [10.24919/2308-4863/56-2-22](https://doi.org/10.24919/2308-4863/56-2-22)

Наукові праці в періодичних виданнях інших держав

17. Kyryliuk O. L. Linguistic accompaniment of information warfare (based on the Russian-Ukrainian armed conflict). *PNAP / Periodyk Naukowy Akademii Polonijnej*. 2020. № 39 (2). С. 60–67. DOI: [10.23856/3910](https://doi.org/10.23856/3910)

18. Кирилюк О. Л. Мовні засоби «розмивання» образу ворога в дискурсі інформаційної війни. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2020. № 5 (33). Vol. 2. С. 36–45. DOI: [10.51647/kelm.2020.5.2.7](https://doi.org/10.51647/kelm.2020.5.2.7)

19. Кирилюк О. Л. Вербалізація символів російсько-українського збройного конфлікту (моделювання асоціативно-семантичного поля). *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2021. № 1 (37). Vol. 1. С. 112–117. DOI: [10.51647/kelm.2021.1.1.19](https://doi.org/10.51647/kelm.2021.1.1.19)

Наукові праці в періодичних виданнях, що входять до бази даних Web of Science

20. Kyryliuk O., Shulska N., Zinchuk R., Demeshko I., Nesterenko T., Volchanska H., Fenko N. Toolkit for the Formation of Narrative Strategies of the Russian-Ukrainian War (Using the 2022-2023 Media Language as an Example). *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. 2023. Special Issue I. (13/01-XXXIV). Pp. 163–171. URL: http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/130134/papers/A_24.pdf

21. Kyryliuk O., Mytrofanenko Y., Dmytruk V., Doroshchuk N., Kryvko I., Prymachok O., Vakulyk I. Humor as an opposition to enemy propaganda in the conditions of the struggle for the independence of Ukraine (20th–21st centuries): historical and linguistic aspects. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. 2023. Special Issue (13/02-XXXV). Pp. 53–62. https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/130235/papers/A_09.pdf

Наукові праці в періодичних виданнях, що входять до бази даних Scopus

22. Kyryliuk O. Fabricated frames as a way of erasing historical memory (based on the discourse of Russia's aggression against Ukraine). *Journal of Language and Linguistic Studies*. 2021. № 17 (Special Issue 2). Pp. 1423–1437. URL: <https://www.jlls.org/index.php/jlls/article/view/2609>

23. Kyryliuk O. Linguistic means of dehumanisation of the enemy in the discourse of the armed conflict in Ukraine. *Journal of Linguistic and Intercultural Education*. 2022. № 15 (2). Pp. 145–167. DOI: [10.29302/jolie.2022.2.11](https://doi.org/10.29302/jolie.2022.2.11). URL: <http://jolie.uab.ro/index.php?pagina=pg&id=39&l=en>

Розділи в колективних монографіях

24. Кирилюк О. Л. Збройні наративи інформаційної агресії: тематика, мовні засоби, вербалізація концептів. *Innovative pathway for the development of modern philological sciences in Ukraine and EU countries: Collective monograph*.

Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2020. Vol. 1. Pp. 276–294. DOI: 10.30525/978-9934-26-031-5-17

25. Кирилюк О. Л. Мова постфольклору в дискурсі інформаційної війни: концептуальні метафори, меми-концепти, іллокутивний зміст. *Innovative pathway for the development of modern philological sciences in Ukraine and eu countries*: Scientific monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2022. Vol. 2. Pp. 212–242. DOI: 10.30525/978-9934-26-196-1-31

Наукові праці апробаційного характеру

26. Кирилюк О. Л. Психолінгвістичний аспект перейменувальних процесів. *Перейменувальні процеси в топоніміці як ціннісний вибір українського суспільства*: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (11 червня 2015 року, м. Кіровоград). Миколаїв: ФОП Жаган М. Ф., 2015. С. 75–76.

27. Кирилюк О. Л. Асоціативно-семантичне поле «ВІЙНА» в суспільно-політичному дискурсі. *Світ мови – світ у мові*: матеріали V Міжнародної конференції (м. Київ, 24–25 жовтня 2019 р.; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова): тези доповідей. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2019. С. 74–77.

28. Кирилюк О. Л. Дискурс російсько-української інформаційної війни як об'єкт дослідження. *Challenges of philological sciences, intercultural communication and EU countries*: conference proceedings, October 30–31, 2020. Venice: Izdevniecība «Baltija Publishing», 2020. Pp. 262–263.

29. Кирилюк О. Л. Наративність інформаційної війни. *Сучасний педагог та теорія педагогіки, філологічні диспути та наука про мову: матеріали міжнародної спеціалізованої наукової конференції* (м. Хмельницький, 19 лютого, 2021 р.). Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2021. С. 106–108.

30. Кирилюк О. Л. Виправдовування та заперечення як мовний злочин: дослідження дискурсу збройної агресії РФ проти України. *Сектор безпеки України: актуальні питання науки та практики*: збірник наукових статей, тез доповідей та повідомлень за матеріалами X Міжнародної науково-практичної конференції (19–20 травня 2022 року, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків). Серія «Сектор безпеки України». 2022. № 40. С. 34–39.

Наукові праці, які додатково віддзеркалюють результати дисертації

31. Кирилюк О. Л., Лашкіна В. О. Вербалізація концепту УКРАЇНА в текстах промов українських президентів (В. Януковича, П. Порошенка, В. Зеленського). *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2022. № 14–15 (травень). С. 391–396.

7. Аналіз дисертаційної роботи Кирилюк О. Л. та опублікованих праць дає змогу зробити висновок, що дисертація є самостійною завершеною науково-дослідною роботою, в якій вирішена актуальна наукова проблема. Наукова і практична цінність отриманих висновків та положень, новизна та ефективність рішень дають підставу

ВВАЖАТИ, що дисертаційна робота Кирилюк Ольги Леонідівни на тему «Дискурс інформаційної війни: лінгвокогнітивний та психолінгвістичний аспекти», подана на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук, за своїм науковим рівнем та практичною цінністю, змістом та оформленням повністю відповідає вимогам пп. 7 та 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, та паспорту спеціальності 10.02.01 – українська мова.

Рекомендувати дисертаційну роботу на тему «Дискурс інформаційної війни: лінгвокогнітивний та психолінгвістичний аспекти», подану Кирилюк Ольгою Леонідівною на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук, до захисту у спеціалізованій вченій раді Д 36.053.02 за спеціальністю 10.02.01 – українська мова.

Рецензенти:

доктор філологічних наук,
професор кафедри української мови,
декан факультету української та
іноземної філології
Дрогобицького державного
педагогічного університету
імені Івана Франка

Петро МАЦЬКІВ

доктор філологічних наук,
професор кафедри української мови
Дрогобицького державного
педагогічного університету
імені Івана Франка

Оксана КУШЛИК

доктор філологічних наук,
професор кафедри журналістики
та мовної комунікації Національного
університету біоресурсів
та природокористування України

Марина НАВАЛЬНА

